

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 10. Melchior Vanegas & Matthæus Stephanus ad Chunos navigant.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

Chunorum
cibum.

Potus.

Vestitus.

Huillorum
regio.

Domus.

Barbarus.

CAPUT
X.
Melchior
Vanegas &
Matthæus
Stephanus
navigant.

Baptizant.

habitat, adeo parvo numero, ut nulla insularum, si Guatanam excipias, plures tribus quatuorve familiis alat: solum omne infœcundum, petrosum, sylvestre, nullam fermè sementem recipit: arbores, si virorem spectes, Chiloënsibus arboribus longè trifidiores sunt: piscibus atque maris rejectamentis indigena victitant, ope mulierum sese in profundum maris submergentium, & longo post tempore cum ingenti piscium præda, in canistris è collo pendentibus, emergentium: aqua dulcis inopiâ maximè laborant: pro potu ex lapis marinis oleum exprimunt; præter quem liquorem nullius vini aut potionis delicias norunt: eo oleo largiter ebibito, & ventre immoderatâ piscium ingurgitatione distento, evomitog, debacchationes suas cum ebriorum gesticulacionibus celebrant, ne nempe agnatis gentibus, ebrietatum solemniam inter præcipua hilaria habentibus, cedere videantur: quanquam in Guatana insula, patria mea, triticum turcicum, ex quo vinum conficitur, non malè jam provenit. Indigenarum plurimi capillo rufi, oris colore oleastri, & ingenio mitès sunt. In remotioribus insulis alunt villosos jubatosq, è quorum tonso crine vestes conficiunt adeo breves, ut præter humeros ac pectus nihil reliqui corporis contendant: virilitatem algâ marinâ, seu ingentibus foliis in mari natis, & Sole duratis, velant. Hæc fermè Delco. Sed Huillorum ad Magellanicum fretum vergentium conditio longè miserabilior, & indoles asperior est: sub quinquagesimo fermè latitudinis Australis gradu, in frigidissima regione, toto corpore nudi incedunt: plicatiles ex arborum corticibus calas in conum erigunt: nihil cocti comedunt: pro omni cibo pisces crudos & ostrea devorant; pelle panè nigri, crine adeo aspero erectoque, ut setis quàm humanis capillis similiores sint. Gens numero modica est, nec aliam paucitatis suæ rationem reddunt, quàm quòd partim conditione loci, partim hostium suorum incurfionibus minuantur: nam Huillos Chuni tanquam feras venantur, & pro mancipiis aut apud se habent, aut ad Chiloënses insulas transportatos vendunt, donante pro libitu: aliquantulum in servitute quàm in patria feliciores. Sclopos pro vocibus edunt. Antequam transportati Chiloënses linguam didicerint, nulli alii usui sunt, quàm ut aves ab feminibus, tamquam terricula, arceant, æquè terredi ac terredi idonei. Interpretis auxilio Joannes-Baptista Ferrufinus decem Dei mandata & solemnnes Christianorum preces, ac formulam detestandi peccata biduano labore in linguam Chunam adeo feliciter vertit, ut Barbari vix se præ stupore caperent. Delco pro filio Baptisum summis precibus flagitabat; differri tamen debuit, quòd non satis capacem nostrorum Mysteriorum tantillo tempore se ostenderet, & maris tempestivitas ad reditum suum Chunos urgeret, qui variis munusculis donati, lamentabili vultu gestuque, & quâ poterant vocis contenrione, ut secum ad insulas suas Patres ire vellent frustra precentes, sese ab mutuo aspectu ingenti cum utrorumque dolore abstraxerunt: hoc uno aliquoufque se consolantes, quòd Melchior Vanegas promitteret se in omnem occasionem procurandæ eorum salutis intenturum.

SED sequenti decennio non alius ex his nationibus fructus perceptus est, quàm qui ex Chunorum Huillorumque ad Chiloënses Insulas adnavigatione, post longa temporum intervalla, offerebatur; donec hoc, de quo scribimus anno, idem Melchior Vanegas, Australium Insularum diurnus & planè Apostolicus doctor, ejusque Socius Matthæus Stephanus, spretis ingentibus discrimenibus, incognito mari se committentes, mirabili apud posteros exemplo ad Chunos adnavigare decernerent. In transfretatione, horrescente mari, cymba quâ vehabantur panè submersa est: emergere tamen, post varia pelagi ludibria, ad Guatanam insulam, ubi Delco, cognito eorum adventu, exemplo ab Chiloënsibus sumpto, Sacellum ad usum Sacrorum ædificaverat, popularesque suos quanto maximo numero potuerat, congregarat, eo fine, ut baptizati in album filiorum Dei referrentur. Inde ad continentem & adjacentes insulas eodem periculo delati, plerosque doctrinæ Christianæ sitientissimos reperere; non pluribus tamen ducentis ac duodecim capitibus salutes aquas infudere, quòd diutiùs abesse ab statione, cui eos imperia Majorum affixerant, non possent: ostendebant tamen quâ verbis, quâ gestibus, nisi obedientiæ funibus retraherentur, libenter se inter Chunos totâ vitæ-

mansuros

mansuros. Quamquam id affectuosè magis exoptabant, quàm quòd sedem in eo terrarum loco poni posse sperarent: satis namque apparebat eas terræ cœlique asperitates cuius externo homini fore intolerabiles. Igitur cùm in tor scopulos distracta gens esset, ut nec ad doctrinam audiendam coire, nec ab doctoribus adiri posset, satis habuere Socii, si negotio eorum Divino Numini commendato, adventantes subinde ad Chiloënsē sedem Chunos, Huillosque omni opejuvarent. In schedis tamen memorialibus reperio, Chiloënses Socios aliàs etiam ad easdem insulas renavigasse: ut scias Apostolicorum hominum desideria, nisi aditis Mundi finibus, terminari non posse.

AD Paranā, superiori anno, Itapuanos Jaguapuanosque Neophytos, fame dispalatos, incredibili labore Rochus Gonsalvius & Franciscus à Valle ad oppida reduxerant, cùm lues, ex immundarum rerum esu & corrupto aère orta, plebsque cum ipso Francisco à Valle prostravit: tum demum omne onus utriusque oppidi in unum Rochum incubuit, indubiè granditati laborum succubiturum, nisi ingentibus animi corporisque viribus præditus fuisset. Tantis laboribus accessit perversitas magorum, spargentium in vulgus Baptismo corpora mactari. Reperta mulier est, quæ filium ex rabie iteratis aquarum infusionibus obrueret, quò baptisimi aquas tanquam perniciosam labem eluendo emacularet. Altera mulier, ne infantem suum baptismo, ut aiebat, perditum iret, in Rochum ingentem fustem contorsit, indubiè percussura, nì istus in vanum abiisset. Barbarus homo eadem de causâ in eundem ferociter involavit, prostravissetque grandi vulnere inflicto, nì vetula impetum retardasset. Ethnici panè omnes, tanquam phrænetici, medicum suum & unicum animæ remedium oderant, ab domorum suarum ingressu magno conamine arcetes, & ne vi ipse irrumperet, ad sylvas & obvia latibula se suosque infantes recipientes. Non desistebar tamen ab opere Apostolico Gonsalvius, & more parentum, filios phræneticòs se laniare volentes, non deferentium, spretis vitæ periculis, quâ datâ portâ se ingerens, dicendi vi baptisimi utilitatem asserere contendebat. Circuibat ipse solus oppidum, ad prædia cursitabat, fugitivorum receptacula, tum per se, tum per Neophytorum fidelissimos excutiebat; mirabili celeritate ad Jaguapuanos eadem præstiturus excurtebat; tanto successu, ut omnes moribundi (si viginti adultæ ætatis homines contra baptismum animum obstinantes excipias) expiati obierint. At ubi Franciscus à Valle convaluit, ipse Rochus, secundo flumine navigans, omnia littora ac insulas Paranæ per sexaginta leucas excutiens, pluribus mortalibus lue afflatis salutare aquas infudit. Eadem vis mali, adversi fluminis Ethnicos corripiens, stragem corporum fecit: demessis præsertim Ariolorum Magorumque Religioni infestorum capitibus: diceres amotis obstaculis ferocissimos quosque Barbarorum à peste demessos fuisse, ut via planior (sicuti videbimus) Evangelio sterneretur. Ad eos juvandos excurri non potuit ob Sociorum penuriam: unicus tantum ex tanto numero repertus fuit, qui æternæ mortis metu, deficiente navigio, ubi se peste tactum sensit, ligno inequitans secundo flumine se labi sivit, donec in ea parte sisteretur, unde ab Itapuanis cerni posset, à quibus ad ripam extractus, & ad oppidum deductus, Baptismo à Gonsalvio impetrato, non diu post, ut spes est, ad gloriam evolavit. Adulto jam anno Thomas Urvenia, Petrus Bosqueirus, & Petrus Romerus, Sacerdotes, in subsidium Paranensium venêre. Petrus verò Oniatus Provincialis adverso Paranâ navigans, nova oppida pro munere primùm inspexit; & è Paranensium Sociorum consilio decrevit, sedem Societatis ponendam esse in Jaguapuanò oppido, & Urvaicensē Provinciam, hæcenus intactam, quovis spreto periculo, adeundam esse. Secundùm hæc, Socios in hunc modum dispersit: Itapuanò oppido Didacum Boroam Sociis Paranensibus & Urvaicensibus moderaturum, & Petrum Bosqueirum Flandro-belgam; Ignatiano Claudium Ruierium Burgundum & Franciscum à Valle Bæticum; Jaguapuanò Petrum Romerum Hispanensem, & Thomam Urveniam Cantabrum; Urvaicensi verò expeditioni Rochum Gonsalvium, unicum multis partem, præfecit. Regressò Provinciali, Petri Romeri primus labor fuit, cum

CAPUT XI.

Ad Paranâ res gestæ narrantur.

*Mulier baptismum filium aquis obruit.**Rochi Gonsalvii periculum.**Labores.**Ariolorum mortis.**Socii per Paranâ dispersantur.**Interior Parana pars excutitur.*